

XLVIII. Et ratio hujus est, quia de his donis non possumus philosophari nisi prout nobis tradit Scriptura, quæ cognitionem istorum donorum in aliquo affectu, et gustu interno fundat, ut cum dicitur: *Gustate, et videte*, Psalm. XXXIII: et iterum Psalm. CX: *Intellectus bonus omnibus facientibus eum*: et Apocalyps. II: *Quod nemo scit nisi qui accipit*: et iterum Isai. XI, dicitur: *Requiesce spiritum Domini, spiritum sapientiæ, et intellectus, etc.* ergo fundatur istæ cognitiones in spiritu, seu affectu non quomodocumque; sed requiescente, et unito nobiscum. Constat etiam multoties inveniri istam mysticam, et affectivam cognitionem in hominibus simplicibus, et idiotis, qui tamen optime sentiunt de spiritualibus; ergo ista cognitio fundatur non in studio, et quasi metaphysico discursu, sed in experientia. Nec est ratio, quod ex virtutibus sumatur experimentalis cognitio in hominibus virtuosis, et non ex supernaturali communicatione, qua quis movetur a Spiritu sancto; si enim potest aliquis temperatus judicare de charitate ex ejus exercitio, et professione, non minus quam philosophus ex disputatione, cur non poterit quis ex affectu, et experimentali quadam unione ad divina de eis cognoscere, et judicare?

XLIX. Si dicas, hoc non probare, quod debet dari specialis habitus, et donum ad istam cognitionem, vel judicium, sicut non datur specialis habitus ad judicandum, vel cognoscendum ea, quæ sunt virtutis ex ejus exercitio, et experientia, respondetur esse valde disparem rationem, quia virtutes acquisitæ, earumque operationes sunt nostro modo connaturales, et experimentales; imo et exercitia ipsa virtutum infusarum, licet ex objecto habeant elevationem supra naturam,

tamen quia in modo operandi, et mensurandi procedunt juxta modum, et mensuram proprii subiecti, et discursus, ideo non est necessarius specialis habitus, aut virtus ad earum experimentalem cognitionem habendam. At vero ad sumendam cognitionem, et intelligentiam de supernaturalibus, et divinis mysteriis ultra modum, et mensuram humanam, et in ea discernenda ab erroribus, sic necesse est peculiarem habitum apponere propter specialem difficultatem, quæ non intervenit in experimentalis cognitione operationum connaturalium, aut connaturali modo factarum.

L. Quo posito facile deducitur, quomodo actus doni intellectus distinguatur a quacumque alia cognitione ab alio habitu proveniente. Nam habitus intellectuales, qui respiciunt, et attingunt cognitionem veritatis proprio studio, vel industria, sive sint pure ordinis naturalis, ut scientiæ philosophicæ, sive fundatæ in fide, ut theologia, quæ discursu proprio ducuntur distinguuntur a dono intellectus, quia donum intellectus penetrat, et cognoscit res fidei ex instinctu, et motione Spiritus sancti, non ex proprio studio, nec ex notitia naturali terminorum, sicut habitus primorum principiorum. Ab aliis autem habitibus, vel illustrationibus infusis, ut a prophetia, et aliis similibus, quæ etiam in peccatoribus dari possunt, et ante fidem etiam dantur, ut quis conversatur ad fidem, distinguitur donum intellectus, et ejus actus, ut inquit S. Thomas 2-2, quæst. VIII, artic. V ad secundum, quia intelligentia prophetica est illustratio quædam mentis circa ea quæ revelantur, id est, circa esse vel non esse talis rei prout est extra nos et in se. Ad donum autem intellectus pertinet illustratio mentis circa æstimatio-

nem rectam de ultimo fine, id est, illustratur mens circa divina secundum quod sentiuntur intra nos, et secundum connaturalitatem, et unionem quamdam affectivam erga divina, et hoc pertinet ad experimentalem cognitionem eorum, quæ longe differt a cognitione veritatis solum prout est in se, et quasi quidditativa, non affectiva. Differt autem ab aliis donis Spiritus sancti, ut sapientia, scientia, consilio, quia ista procedunt circa res divinas, vel circa operationes nostras judicio quodam resolutivo, et analytico, sicut nostræ scientiæ, et prudentiæ (licet diverso modo, ut post dicitur) donum autem intellectus simplici judicio, et intuitu ex penetratione terminorum, sicut habitus primorum principiorum.

LI. Ab actu autem fidei, quæ etiam versatur circa prima principia, et res divinas differt actus doni intellectus, quia ut dicit S. Thomas citata quæstione VIII, art. VI ad secundum, donum intellectus est circa prima principia cognitionis gratiæ, aliter tamen quam fides. Nam ad finem pertinet eis assentiri, ad donum vero intellectus pertinet mente penetrare ea quæ dicuntur. Ubi iterum redit similis difficultas sicut supra de judicio, cur non idem habitus penetrat, et assentitur, sed ponitur differentia inter donum intellectus, et fidem, quod illud penetrat mente quæ dicuntur, hæc assentitur? Et dicimus etiam donum intellectus assentiri veritati quam penetrat, non credendo formaliter, sed aliquantulum experiendo saltem quid non sit (pro ista vita) et quomodo a sensibilibus distet, et erroribus non misceatur; fidem autem assentiri veritati credendo. Et differt assentiri credendo, vel experiendo, aut penetrando, quia credens tantum adhibito testimonio adhæret, et præcise assentitur, nec aliud quæ-

rit, neque investigat, neque discutit: intellectus interiora penetrat, investigat occulta, ad priora extendit seipsum, nititur velata detegere, et umbrata illustrare. Sic nimirum per donum intellectus revelat Dominus condensa, per fidem venit de monte umbroso, et condensa, et per fidem captivatur intellectus, et quasi caligat oculus, et ambulat per viam deserti usque ad montem Dei, denique in terra deserta, et in via, et in aquosa, sic in sancto apparet Deo; quod frequenter experiuntur, qui nuda, et sicca fide orationi insistent, quod quasi sicceatur anima, et faucibus adhæret lingua dum credit tantum, nec penetrat ad interiora mysteriorum Dei. At vero, ubi Spiritus sanctus incipit intus flare spiritu suo ut fluant aquæ, et per donum intellectus aperit nobis sensum, et reserat interiora auri, id est, calidiorem auram suæ charitatis immittit, ut sentiamus, et gustemus intus quam suavis est Dominus, tunc plane, tunc convertit captivitatem intellectus nostri, sicut torrens in austro, id est, ad modum quo torrens acutiori gelu concretus solvitur aspirante austro; tunc fugantur nubila, et surgente aquilone venit auster, et perflat aromata mysteriorum fidei, ut mittant odorem suum, sicut odorem agri pleni; tunc fiunt oculi nostri sicut columbæ, et non jam in terra arenti, et in aquosa, sed plane resident juxta fluentia plenissima; tunc denique non exsiccatur anima, neque arecit in siti, sed sicut adipe, et pinguedine repletur inundante lumine et dirigitur oratio ejus sicut incensum in conspectu Domini. Hæc præstat donum intellectus.

LII. Quorsum hæc omnia? Ut videlicet ex Scripturis ipsis unde nobis innotescunt dona Spiritus sancti hauriamus differentiam inter fidem et donum intellectus, et rationem,

cur non sufficit idem habitus assentiri credendis, et penetrare ipsa per intelligentiam; sufficit autem in naturalibus idem habitus et assentiri principiis, et penetrare illa, seu cuilibet alii veritati. Et differentia stat in duobus. Primo, quod assensus fidei nititur testimonio extrinseco, non autem circa ea, quæ rei intrinseca sunt quidquam investigat, aut cognoscit, quia non ex vi cognitionis intrinsecorum objecti assentit veritati, sed ex puro testimonio dicentis, quod extrinsecum objecto est: donum autem intellectus assentit quidem veritati, sed intrinseca objecti penetrando, et quasi intus legendo, sive negativa evidentia, et per viam remotionis, sive positiva, ut in patria, non extrinsecus tantum attingendo. Unde respectu fidei omnia objecti prædicata, et quidditas clausa manent, et solum extrinsece testimonio nititur, ideoque dicitur caligare oculus, et captivari intellectus, et arenti siti manere, circa intelligentiam et penetrationem objecti, et prædicatorum ejus. Et ideo recte dixit D. Thomas quod ad fidem pertinet assentiri principiis, ad donum autem intellectus penetrare; hoc enim intelligitur valde formaliter, quod ad fidem pertinet assentiri pure, et præcise sine alia discussione, vel investigatione, aut intelligentia de intrinsecis ipsius objecti, sed omnia interiora objecti ita oclusa ipsi manent, quod solum ratione extrinseci testimonii adhæret, seu assentitur propositæ veritati; et sic non facit aliud quam assentiri. Donum autem intellectus conatur ingredi, et penetrare interiora rei, sicut cum Beata Virgine interrogabat Angelum: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*; hoc enim non procedebat ex diffidentia, aut hæsitacione, sed ex dono intellectus conantis ad plenam, et interiorem in-

telligentiam mysterii, eo modo quo in hac vita intelligi potest. Et ideo necesse est ponere distinctos habitus ad fidem, et ad donum intellectus, quia procedunt ex distinctis motivis, et rationibus formalibus: fides ex motivo ita extrinseco, quod nihil de interioribus objecti penetrat: donum autem intellectus conatur interiora rei penetrare, et ad hoc tendit in hac vita imperfecte, in patria perfecte, et sub tali penetratione etiam assentitur, et iudicat, sed non ita sicut fides.

LIII. Et secundo differentia ista sumitur ex eo, quod donum intellectus tendit ad intelligentiam, et penetrationem veritatis, non quomodo cumque, sed ex quadam experientia affectiva circa res divinas: fides autem non procedit ex tali experientia, sed ex nudo testimonio dicentis, unde et datur in peccatore sine gratia, sine qua tamen non datur donum intellectus. In naturalibus autem idem habitus primorum principiorum, et penetrat veritates, et assentitur, quia ibi assensus solum fundatur in penetratione, et evidentia, non autem est alius assensus fundatus in nudo testimonio dicentis, et solum extrinsece se habentis ad objectum, sicut est in habitu fidei.

LIV. Quod vero attinet ad objecta ad quæ se extendit donum intellectus, respondet S. Thomas citata quæstione VIII, articulo primo, objectum doni intellectus esse quodcumque latens objectum, quod lumine naturali sufficienter penetrari non potest. Et hoc comprehendit ibi D. Thomas sub sex speciebus, ut bene notat Cajetanus in eodem loco. Etenim objecta, quæ latere possunt, et ad quæ penetranda oportet uti dono, et acutie intellectus, sunt sex. Nam res latent, vel sub accidentibus, vel sub verbis, vel figuris, seu similibus, vel sub sensibilibus, vel cau-

sis, vel effectibus. Quidquid sub istis sex velaminibus latere potest, totum hoc est objectum doni intellectus, et ad illud se potest extendere, principaliter quidem si objecta supernaturalia sint, ad quæ directe ducit illud lumen supernaturale, secundo vero etiam ad naturalia, quatenus supernaturalibus deserviunt, et quatenus ex vivacitate circa supernaturalia, discretionemque eorum ab erroribus, et sensibilibus, etiam naturalia ipsa magis illustrantur. Igitur sub accidentibus latent substantiæ, aut alia latentiora accidentia, sicutque pertinet ad donum intellectus ista rimari, et sub accidentibus panis cognoscit quomodo absit substantia panis, et quomodo sit totum corpus Christi modo substantiali, non quantitativo in sacramento; quomodo etiam in mysterio incarnationis sit natura humana sine propria subsistentia, et multa alia similia investigat donum intellectus.

LV. Sub verbis latent diversi sensus, et sic intelligere proprium, et litteralem sensum Scripturæ pertinet ad donum intellectus. Unde dicitur Lucæ XXIV: *Quod Dominus aperuit discipulis sensum ut intelligerent Scripturas*. Sub figuris seu ænigmatibus latent sensus mystici, ut moralis, anagogicus, allegoricus, sicut etiam parabolicus sub similitudinibus. Sub sensibilibus latent intelligibilia, et spiritualia omnia, quæ per viam remotionis cognoscuntur a nobis, ut Angeli, et Deus. Sub causis latent effectus, ut sub sacramentis gratia, sub passione Christi redemptio, et omnes effectus redemptionis. Sub effectibus latent causæ, ut sub effectibus prædestinationis, vel reprobationis infinita abyssus iudiciorum Dei. Ad omnia ista se extendit donum intellectus in aliis plus, in aliis minus, prout vult Spiritus sanctus dividere.

LVI. Nec obstat, quod multa ex his disciplina, et studio attingantur, præsertim theologicis discursibus. Nam in primis (ut dicit S. Thomas citato loco) lumen naturale est finitæ virtutis, unde usque ad terminatum aliquid pertingere potest, et sic indiget homo supernaturali lumine ut ulterius penetret ad cognoscendum aliqua, quæ per lumen naturale cognoscere non valet. Itaque dicimus plura ex his non attingere nostrum intellectum naturali lumine, etiam fide superaddita sine illustratione intellectus; plura intelligere subobscurè, et mille phantasias, aut erroribus subjecta, quæ nisi peculiari dono intellectus discernantur, obruunt mentem, plura etsi intelligantur peculiari illustratione, sed non pertingente ad rectam æstimationem, et adhæSIONem ad ultimum finem, qualiter etiam in peccatoribus fidem mortuam habentibus, illustrationes inveniuntur, ideoque oportet perfici dono intellectus discernente errores istos, et phantasias, et experiente debitam adhæSIONem ad finem ultimum Deum.

LVII. Quod si inquiras, quomodo ista munditia, et limpiditas cordis sit effectus doni intellectus, et similiter certitudo fidei, cum in multis vigeant passiones malæ, et immoderata, qui tamen multa penetrant, et intelligunt de Scripturis, multi etiam certissimi, et firmissimi sunt in fide, et sunt peccatores, nec habent donum intellectus; multi denique sunt in gratia, et multam intellectus hebetudinem patiuntur, et plures fluctuationes, et tentamenta circa fidem.

LVIII. Respondetur duplicem esse munditiam cordis, ut dicit S. Thomas citata quæstione VIII, art. VII, et in III, dist. XXXIV, quæst. I, art. IV, una per modum dispositionis præambulæ, quæ est depuratio cor-

dis ab inordinatis affectibus, et hanc non facit donum intellectus, sed fit per virtutes pertinentes ad vitam activam, et per dona pertinentia ad vim appetitivam. Alia est munditia cordis in intellectu, scilicet ab erroribus, et a formis sensibilibus, non quia eis carere omnino possimus intelligendo, sed quia non secundum eas debemus judicare res spirituales, sed ab eis removeri, et eas denegare spiritualibus conceptibus, sicut docet S. Dionysius libro de mystica theologia: « Debere ab eis abscedere tendentes in divinam contemplationem: imo in hoc est tota lucta meditationum, et contemplationum celestium, scilicet in removendo, et separando ab his quæ spiritualia sunt quidquid corporalis formæ est, ut juxta Apostolum dicere possimus: *Et si novimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus*, ad Corinth. v. Igitur donum intellectus formaliter per se ipsum facit munditiam, seu puritatem cordis in intellectu, quatenus elicendo rectam intelligentiam spiritualium, purgat errores, et removet a formis sensibilibus: munditiam autem ab effectibus pravis in voluntate, et appetitu non facit per seipsum, sed per virtutes, et dona pertinentia ad vim appetitivam.

LIX. Sed tamen oportet duo advertere. Primum est, quod aliud est habere passiones sedatas, aliud purgatas: secundum est, quod donum intellectus licet prærequirat purgationem, seu deputationem affectuum inordinatorum quantum ad culpam, tamen etiam dirigit, et causat in vi appetitiva purgationem abundantiorum, et luctatur contra affectus istos ad sedandum eos. Nam et Christus Dominus dicit Joan. xv: *Omnem palmitem qui fert fructum purgabit eum, ut fructum plus afferat*. Palmes enim qui fert fructum jam habet dona Spiritus sancti quorum effectus

sunt fructus Spiritus. Si ergo palmitem jam fructum ferentem, et habentem hæc dona, Christus purgat; ergo bene compatiuntur hæc dona cum affectibus purgatione ulteriori indigentibus, et isti sunt affectus fomitis erumpentes quidem, et fatigantes, sed non vincentes usque ad consensum.

LX. Sic ergo dicimus, quod purgatio affectuum, et passionum quantum ad culpam mortalem, necessario requiritur ad donum intellectus, et sic negamus quod in habentibus Donum intellectus vigeant passiones deducentes affectum usque ad culpam mortalem. Purgatio autem affectuum etiam quantum ad quietationem, et sedationem, ita quod non erumpant, nec fatigent non requiritur ad donum intellectus, nec nisi in paucis, et valde exercitatis post longum tempus reperitur, sed stat bene multa lucta passionum cum dono intellectus, et contemplatione divinorum, et illustratione divina, etsi diminuta: *Quia lux ista etiam in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehendunt*, Joan. i. Et non carebat dono intellectus propheta qui dicebat, Psalm. xxxi: *Conversus sum in ærumna mea dum configitur spina. Tu es refugium meum a tribulatione quæ circumdedit me, exultatio mea, erue me a circumdantibus me. Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac qua gradieris*; quasi donum intellectus præbeatur contra circumdantes inimicos, contra tribulationem, et pressuram passionum ebullientium, contra spinas affectuum insurgentium, quæ etiam dum convertimur in ærumna nostra spiculis suis configunt, ut plane tunc sit anima dilecta Deo: *Quasi liliam inter spinas*, ut vix tangi possit quin spinæ cruentent; in patria autem erunt lilia ista non jam inter spinas, sed inter plenitudinem fructuum, qui in illis horreis colligentur

paleis combustis, sicut scriptum est: *Venter tuus* (id est, meus tua, quæ est venter animæ) *sicut acervus tritici vallatus liliis*, non paleis, nec spinis.

LXI. Pulchre Augustinus libro iv contra Julianum, cap. ii: « Quid agit, inquit, in carne sanctorum continentium ista concupiscentia, nisi peccandi desideria, quibus non consentientes exercent gloriosa certamina? Neque enim saltem connubii desiderium in illa continentia professione potest esse non malum. Quid ergo illic agit ubi malum est quidquid agit, ac si ei consentiatur et peragit? In sanctis virginibus, et continentibus quid agit, obsecro te, quid agit tua ista suscepta libido cum desipis; adversaria si sapis, quid agit, ubi nihil boni agit ipsa, ubi nihil boni agitur de ipsa? Quid agit in eis, in quibus quidquid secundum ipsam concupiscitur, malum est? Quid agit in eis quos contra se compellit vigilare, atque pugnare, et si quando ab eis ullum vel in somnis furatur assensum, cum evigilaverint, gemere, atque inter gemitus dicere, quomodo impleta est anima mea illusionibus? Quid cum sopitos deludunt somnia sensus, nescio quomodo castæ animæ in turpes labuntur assensus, quæ si imputaret Altissimus, quis viveret castus? Hoc ergo malum, cur non extirpatur de continentium carne sanctorum? Cur non totum opere mentis aufertur? Hoc enim dicis fieri debuisse, si malum esset. Et quia non sic in conjugatis, ubi ejus modus est necessarius, ideo putas bonum: cum videas nec ibi fieri, ubi modus ejus nullus est necessarius, et in quantum inest, nocet, et si non ad perdendum de sorte sanctorum, si non ei consentiatur, tamen ad minuendam spiritualem delectationem sanctarum mentium illam scilicet de qua dicit Apostolus conde-

lector legi Dei secundum interiorem hominem. Hæc delectatio profecto minuitur, quando etsi non ad splendendam, certe ad oppugnandam carnalis concupiscentiam voluptatis, bellantis animus occupatur, et ita exercet gloriosa certamina, ut a delectatione intelligibilis pulchritudinis ipsis certaminibus avocetur. »

LXII. Quapropter non impedit inundantia passionum (si non eis consentiatur) boni intellectus operationem, sed avocatur abundantiam contemplationis intelligibilis ad exercitia, et fatigationem præliorum Domini, in quibus gloriosa certamina etiam victrici mente per gratiam superantur, resistendo concupiscentiæ inundationi, et statum superbiæ cohibendo. Sequitur enim in Augustino: « Sed quia in ista humana miseria pejor hostis cavenda est superbia, ideo nimirum non penitus extinguitur in carne continentium sanctorum ista concupiscentia, ut dum pugnatur adversus eam, periculorum suorum animus admoneatur, ne securus infletur, donec humana fragilitas ad tantam perfectionem perveniat sanitatis, ubi nulla putredo lasciviæ, nullus tumor superbiæ formidetur. Sic virtus in infirmitate perficitur, quia et pugnare infirmitatis est, quanto enim quisque vincit facilius, tanto pugnare minus. » Sic Augustinus.

LXIII. Ad id quod dicitur, quod multi non habentes donum intellectus, sed existentes in peccato multa intelligunt de Scripturis, et de mysteriis fidei, multam quoque certitudinem habent de fide, respondetur quod hæc omnia habere possunt, sed alia via, et alio modo, nempe intelligentiam Scripturarum studio, aut lectione aliorum acquisitam, vel ab alieno ore dictatam non instinctu illo interiori haustam, de quo dicitur